

อะไรคือประวัติศาสตร์ไทย

หม่อมเจ้าจันทร์ สมาชิกกิตติมศักดิ์แห่งสยามสมาคม*

ปรีดี พิศภูมิวิถี**

1. การศึกษาประวัติศาสตร์โบราณของไทย

ตามศิลาจารึกหลักที่ 2 พ่อขุนศรีนาวนำถม เป็นผู้ปกครองอาณาจักรสุโขทัยพระองค์แรก พระองค์คือพระราชบิดาของพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด และเป็นพระสัสสุระของพระนางสุกรมหาเทวี พระราชธิดาองค์โตในพระเจ้ากรุงกัมพูชา (พระเจ้าชัยวรมันที่ 8) ซึ่งพระเจ้ากรุงกัมพูชา ได้พระราชทานให้แก่พ่อขุนผาเมือง พร้อมด้วยพระแสงขรรค์ชัยศรี และพระราชทานนามว่า “ศรีอินทราทิตย์”¹ สิ่งทั้งสองที่พระเจ้ากรุงกัมพูชาพระราชทานให้นั้นมีความหมายในตัวเอง กล่าวคือ พระนามมีนัยยะแห่งฐานะพระขามาดา(ลูกเขย) ในขณะที่พระแสงขรรค์ชัยศรีนั้นเป็นเครื่องยืนยันถึงอำนาจในการปกครองอาณาจักรที่พระเจ้ากรุงกัมพูชาทรงมอบให้หลักฐานต่างๆ เหล่านี้ได้ปรากฏอยู่ในจารึกปราสาทบันทายสรีของพระเจ้าชัยวรมันที่ 8 ด้วยเช่นกัน

พิจารณาตามความที่ปรากฏในหลักจารึกหลักนี้ แม้จะไม่พบปีศักราชที่ระบุในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 8 แต่มีความว่าพระมหากษัตริย์ได้มอบพระราชอาญาสิทธิ์แก่พระบาทศรีสรินทรวรมัน (พ่อขุนผาเมือง) ในฐานะพระยวราช และพระภควดี กมรเตงอัญ ศรีสรินทรภูเปศวร จุฑา พระธิดาพระองค์โตของพระองค์ ผู้เป็นพระอัครมเหสีในพระยวราช เพื่อปกครองบริเวณดังกล่าว ในที่นี้คือพ่อขุนผาเมืองและพระนางสุกรมหาเทวี ตามจารึกสุโขทัยหลักที่ 2 (จารึกวัดศรีชุม) ซึ่งต่อมากลายเป็นกษัตริย์แห่งกรุงกัมพูชาที่ทรงอำนาจอย่างบริบูรณ์ด้วยพระแสง

ขรรค์ชัยศรี ดังนั้น สวรรคตในจารึกกัมพูชาจึงสอดคล้องเป็นอย่างดีกับเนื้อความในศิลาจารึกวัดศรีชุมแห่งกรุงสุโขทัย

พระนามสรินทรวรมัน (พ่อขุนผาเมือง) ปรากฏอีกหลายครั้งในจารึกกัมพูชา เช่นในจารึกมังคลรัถที่ระบุนปีศักราชไว้ 4 แห่ง และปรากฏในจารึกปราสาทบันทายสรีที่ระบุปีศักราชอีก 4 แห่ง² อย่างไรก็ตาม ปีศักราชในจารึกทั้ง 2 ไม่ตรงกัน จึงเป็นข้อถกเถียงในรายละเอียดให้ขัดแย้งต่อไป

2. การศึกษาที่มาของเผ่าไทย

ดินแดนอุษาคเนย์นั้น เป็นภูมิภาคที่มีความอุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งในโลกบรรพกาล และยังคงดำรงสภาวะเช่นนั้นอยู่แม้ในปัจจุบัน นับแต่ยุคโบราณเป็นต้นมา กลุ่มชนบรรพกาลที่ยังคงหลงเหลือเผ่าพันธุ์ได้รวมตัวกัน ตั้งมั่นเป็นชุมชนขึ้น ซึ่งก็รวมทั้งชาวไทยด้วยอย่างมิต้องสงสัย ประเด็นปัญหาคือกลุ่มชนใดที่เป็นกลุ่มแรกที่แสดงให้เห็นถึงรากเหง้าที่มาของตนเอง บางทีอาจเป็นกลุ่มชนชาติไทยก็ได้ และแน่นอนว่าหลักฐานที่เด่นชัดประการหนึ่งปรากฏอยู่ในปริมปราสาทและตำนานที่แพร่หลายอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศไทยในปัจจุบัน

ตามคติความเชื่อทางพุทธศาสนา โลกแปรสภาพเป็นสภาวะเมื่อสรรพสิ่งในธรรมชาติมารวมตัวกัน และปรากฏรูปร่างที่ละน้อย จนเกิดเป็นแผ่นดิน

*แปลจากบทความเรื่อง Thai History? What Thai History? Mom Chao Chand, Honorary Member of the Siam Society ตีพิมพ์ในวารสารสยามสมาคม ฉบับที่ 79 ส่วนที่ 1 ปี ค.ศ. 1999 หน้า 99-100, เชิงอรอดเป็นของผู้แปล อนึ่งบทความภาษาอังกฤษชิ้นนี้เป็นงานพระนิพนธ์ชิ้นสุดท้ายของหม่อมเจ้าจันทร์จิรายุ รัชนี้ หรือ พ.ณ. ประมวลมารค ก่อนจะสิ้นพระชนม์

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

¹กรมศิลปากร, ศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ 2 (จารึกวัดศรีชุม), พิมพ์เนื่องในโอกาส 700 ปีลายสือไทย, 2527 หน้า 14

²Nouvelle Inscription du Cambodge. Inscription de Banteay Srei K. 569, EFEO, pp.166-171

ปรัมปราคติไทยนั้นเริ่มต้นขึ้นเมื่อโลกก่อร่างสร้างตัวขึ้น เป็นพื้นดินใหม่ๆ บังเกิดจวันดินอันมีกลิ่นหอมหวาน จนชักจูงให้อาภัสพรหม³ตนหนึ่งเหาะลงมาชิมจวันดิน เมื่อเห็นว่ามิรสชาติอร่อยก็ล้มลองจนหมด จากนั้นก็หลับพักผ่อนไป ครั้นตื่นมาแล้ว ก็พบว่าโลกกลับคงสภาพเดิมเหมือนก่อน หากเมื่อพยายามกลับเหาะสวรรค์แล้วกลับทำไม่ได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำรงชีพอยู่บนโลกนี้ ลักษณะแนวคิดเช่นนี้คล้ายคลึงกับความคิดในคริสต์ศาสนาในเรื่องของอดัมที่เป็นปฐมบรรพบุรุษของโลก แต่ในประเทศไทยบุคคลแรกในโลกมีชื่อว่าสรวงหรือขุนสรวงดำรงชีพอยู่เพียงลำพังเป็นระยะเวลานาน กระทั่งวันหนึ่งมีอภัสราพรหมอีกตนเหาะลงมายังโลกอีกเพื่อล้มลองจวันดินเช่นกันและไม่สามารถเหาะกลับสวรรค์ได้ด้วยเหตุผลเดียวกัน นับจากนั้นโลกก็เริ่มมีบรรพบุรุษคู่แรกขึ้น หากจะอธิบายเรื่องนี้ให้กระจ่างขึ้น จำต้องอธิบายว่าขุนสรวงและนางสาเป็นบรรพบุรุษคู่แรกของเผ่าไทย ในขณะที่อดัมกับอีฟเป็นบรรพบุรุษของชนเผ่าอื่น แต่บรรดานักปราชญ์บางท่านโดยเฉพาะทางภาษาและนิรุกติศาสตร์กลับเห็นว่าเรื่องราวแห่งเผ่าไทยนี้เป็นเรื่องต้องห้าม ไม่ควรศึกษาให้ลึกซึ้งเพราะอยู่เหนือความเข้าใจของท่านเหล่านั้น จึงควรให้พวกท่านมีความคิดอย่างเดิมจะดีกว่า

ในขณะนั้นทุกชาติพันธุ์วรรณาต่างก็จะมีปรัมปราคติของตนเอง เว้นเสียแต่ชาติที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น ชาวอเมริกันผิวขาว ชาวแอฟริกาใต้หรือ ชาวออสเตรเลีย ชาวเขมรมีนิทานเรื่องพระทองกับนางนาค (นาศิ) ชาวศรีลังกามีเรื่องราวของพญาสิงโตที่พยายามตามจับพระอิตาแห่งเมืองกลิงคินคร (ทางตะวันออกเฉียงเหนือ ของอินเดีย) เมื่อจับได้ก็สมสู่กัน จากนั้นนางได้หลบหนีกลับไปหาพระราชบิดาและมีพระประสูติกาลพระโอรสนาม วิชัยกุมาร ครั้นเจริญวัยขึ้น พระราชกุมารองค์นี้กลับมีพระนิสัยดุร้าย ป่าเถื่อน พระอัยกาจึงทรงสั่งให้จับพระราชกุมารลงเรือลอยน้ำไปเพื่อแสวงหาเมืองใหม่ ทั้งหมดเดินทางมาถึงเกาะศรีลังกาและได้สร้างบ้านแปงเมืองขึ้น

ซึ่งคือเมืองสิงห์หรือสิงหปุระ เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันกับที่เจ้าชายสิทธัตถะแห่งราชวงศ์โคตมะ ทรงบรรลุนครอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ที่ 4 ในกัปนี้ซึ่งมีด้วยกันทั้งหมด 5 พระองค์⁴

ด้วยเหตุนี้จึงไม่จำเป็นอันใดที่จะต้องแสวงหาหลักฐานจากแหล่งอื่นๆอีก ประเด็นสำคัญคือ ในปรัมปราคติและตำนานของไทยนั้น ไม่ปรากฏตัวละครใดที่เป็นสัตว์หรือสิ่งอื่นใดที่มีอิทธิฤทธิ์เวทมนตร์เลย ทั้งไม่มีเหตุการณ์ปาฏิหาริย์นอกเหนือไปจากการดำรงอยู่ของสรรพสัตว์หรือสรรพสิ่งต่างๆตามธรรมชาติ ดังนั้นเมื่อพบว่ามีเรื่องสัตว์ในเทพนิยายแทรกอยู่ในปรัมปราคติแล้ว เราจำต้องตั้งสมมติฐานไว้ก่อนว่าเป็นความเชื่อจากแหล่งอื่นๆ ที่ได้เพิ่มเติมเข้ามาอย่างไม่ต้องสงสัย

ขุนสรวงและนางสาเป็นปฐมบรรพบุรุษของเผ่าไทย หลังจากที่ทั้งสองตายและไปจุติบนสวรรค์เป็นระยะเวลานาน พระพุทธเจ้าพระองค์แรกได้ทรงอุบัติขึ้นในโลก เมื่อถึงครั้งกาลสิ้นยุคโลกได้ถูกทำลายลงด้วยน้ำท่วมและไฟบรรลัยกัลป์ เมื่อสิ้นสุดยุคแตกดับ บรรดาสรรพสิ่งที่รอดชีวิตพากันออกจากการที่หลบซ่อนและเริ่มสร้างโลกใหม่อีกครั้งหนึ่ง ในยุคนี้เป็นยุคของขุนตาน อันเป็นชื่อที่ยังคงพบได้ทั่วไปแถบภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทว่าสำหรับบริเวณภาคกลางของประเทศไทยแล้ว ชื่อนี้เกือบถูกลืมไปโดยสิ้นเชิง จากนั้นเป็นยุคของพระพุทธเจ้าองค์ที่ 2 ครั้นถึงกาลสิ้นยุค ไฟบรรลัยกัลป์จะล้างโลกอีกครั้งเป็นวัฏฏะเรื่อยไป ยุคที่ 3 เป็นยุคของขุนพาน ซึ่งเป็นชื่อที่ทุกคนลืมเลือนไปแล้ว จากนั้นพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ 3 จะทรงอุบัติขึ้นตามด้วยการสิ้นโลกและการสร้างโลกใหม่ จวบจนยุคของขุนแมน ยุคที่ 4 นี้สิ้นสุดลงพร้อมกับการอุบัติขึ้นของพระพุทธโคตมะศากยมุณีพระพุทธเจ้าองค์ที่ 4 ตามความเชื่อในยุคปัจจุบัน

ยุคของขุนแมนนั้นจัดได้ว่าเป็นตอนกลางของปรัมปราคติไทย บุคคลในยุคนี้ได้แก่ขุนอินและนางกวัก ซึ่ง

³ เป็นชื่อพรหมโลกชั้นที่ 1 ในบรรดาพรหม 16 ชั้น เรียกว่า อาภัสพรหม แปลว่าพรหมผู้มีแสงสว่างในตนเอง

⁴ กัปป์ คืออายุของโลกนับแต่เมื่อพระพรหมสร้างโลกขึ้นมาจนเมื่อไฟบรรลัยกัลป์ล้างโลก มีระยะเวลานานเท่ากับ 1 วันของพระพรหม

ยังคงพบเห็นได้ในปัจจุบันตามร้านค้าและบ้านเรือน เช่น ภาพของนางก๊กหรือ นางก๊กทองมาในฐานะเทพีแห่งโชคลาภ ภาพแม่โพสพ เทพธิดาประจำรวงข้าวก็เป็นอีกตัวอย่างที่สามารถพบเห็นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านของชาวนา ตัวอย่างเหล่านี้สามารถพบเห็นได้ทั่วประเทศแต่ข้าพเจ้าไม่มั่นใจว่ามีผู้ใดได้ศึกษาเรื่องเหล่านี้ไว้แล้วหรืออย่างไร

ปัจจุบันนี้ อาจารย์เรณู อรรถาเมศร์ แห่งสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ได้เปิดสอนวิชาความเชื่อของชาวล้านนา (ล้านนาในที่นี้หมายถึง ภาคเหนือของประเทศไทย) ซึ่งมีนักศึกษาลงทะเบียนเรียนประมาณ 70 คน นักศึกษาเหล่านี้พักอยู่ในตัวจังหวัดเชียงใหม่ในช่วงวันธรรมดา บ้างอยู่กับเพื่อน บ้างอยู่หอพัก พวกเขาจะกลับบ้านตามอำเภอต่าง ๆ รอบนอกทั้งในจังหวัดเชียงใหม่หรือจังหวัดใกล้เคียงในวันหยุดสุดสัปดาห์ เหล่านี้ศึกษาจะกลับไปพบปะพูดคุยกับปู่ย่าตายาย ผู้เฒ่าผู้แก่

ในหมู่บ้านและขอร้องให้ท่านเล่าเรื่องการสร้างโลก เรื่องเทวดาเหาะลงมากินจวนดิน เรื่องขุนสรวงนางสาว หรือตำนานเรื่องราวอื่นๆที่คล้ายคลึงกัน นักศึกษาเหล่านี้ได้รวบรวมเรื่องต่างๆจากการสัมภาษณ์กว่า 30 เรื่อง รวมทั้งตามเอกสารโบราณที่เป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้ข้อมูลจากชาวล้านนา ยังมีข้อมูลส่วนหนึ่งจากรัฐฉานในพม่า จากลาวหรือจากกลุ่มแม่น้ำโขงด้วย

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ข้าพเจ้ามิได้มีจุดประสงค์ที่จะเสนอประเด็นอันใดเลย เว้นเสียแต่เป็นการร่วมโต้แย้งในประเด็นปัญหาที่ว่ารากเหง้าของเผ่าไทยนั้นมาจากที่ใด คำตอบคือ เผ่าไทยดำรงอยู่เสมอมา ณ ที่ที่พวกเขาและเรื่องราวปรัมปราคติต่างๆอยู่ในปัจจุบัน

หมายเหตุ

ผู้ที่สนใจเรื่องนี้สามารถอ่านเพิ่มเติมได้ในหนังสือเรื่อง ตำนานต้นผีไทยของข้าพเจ้า